ZINTEGROWANA POLITYKA MORSKA UNII EUROPEJSKIEJ

Ta nota tematyczna wyjaśnia zintegrowaną politykę morską UE oraz kompleksowe i skoordynowane podejście do zarządzania działaniami UE związanymi z morzem. Zainicjowana w 2007 r. zintegrowana polityka morska promuje zrównoważony wzrost niebieskiej gospodarki – obejmujący żeglugę, rybołówstwo, turystykę, energię morską i badania morskie – oraz ochronę środowiska morskiego. W nocie opisano kluczowe narzędzia polityki opracowane przez UE oraz rolę Parlamentu w ich kształtowaniu.

PODSTAWA PRAWNA

Traktaty nie dają Unii wyraźnych kompetencji legislacyjnych w obszarze polityki morskiej. W rozporządzeniu w sprawie Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego ((UE) nr 508/2014) wymieniono jednak wdrażanie zintegrowanej polityki morskiej UE jako jeden z celów tego funduszu i określono ramy prawne tej polityki. Opiera się to, podobnie jak wszystkie inne działania UE w zakresie polityki morskiej, na następujących artykułach Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej:

— art. 42, który zezwala na przyznawanie pomocy przedsiębiorstwom z sektora rybołówstwa znajdującym się w niekorzystnym położeniu ze względu na warunki naturalne lub strukturalne bądź w ramach polityki rozwoju;

— art. 91 ust. 1, który umożliwia UE ustanawianie wspólnych przepisów dotyczących przewoźników międzynarodowych wjeżdżających na terytorium UE, przejeżdżających przez nie lub je opuszczających;

— art. 100 ust. 2, który umożliwia UE ustanawianie przepisów dotyczących transportu morskiego;

— art. 174 i 175, które zobowiązują UE i państwa członkowskie do zmniejszenia różnic gospodarczych i społecznych między regionami, w szczególności regionami wyspiarskimi.

Działania podejmowane na podstawie art. 191 dotyczącego polityki ochrony środowiska, art. 194 dotyczącego polityki energetycznej i art. 195 dotyczącego turystyki również mogą mieć wpływ na zintegrowaną politykę morską.

Akty prawne dotyczące zintegrowanej polityki morskiej są przyjmowane przez Parlament Europejski i Radę Unii Europejskiej na wniosek Komisji Europejskiej. To tak zwana zwykła procedura ustawodawcza.

CZYM JEST ZINTEGROWANA POLITYKA MORSKA I DLACZEGO JEST POTRZEBNA?

Zintegrowana polityka morska ma na celu stworzenie spójnych ram politycznych obejmujących pełny zakres działań i sektorów gospodarki związanych z morzem oraz

położenie kresu fragmentarycznemu podejmowaniu decyzji. Wynika to z uznania, że wszystkie kwestie związane z oceanami i morzami Europy są ze sobą powiązane.

Komisja Europejska po raz pierwszy określiła potrzebę zintegrowanej polityki morskiej w swoich celach strategicznych na lata 2005–2009. Uznała wartość środowiskową i gospodarczą oceanów i mórz oraz ich potencjał w zakresie wspierania dobrze prosperującej i zrównoważonej gospodarki morskiej. Komisja oficjalnie zainicjowała zintegrowaną politykę morską w 2007 r.

CELE ZINTEGROWANEJ POLITYKI MORSKIEJ

Zintegrowana polityka morska ma pięć głównych celów, z których każdy wspierany jest działaniami obejmującymi szerokie spektrum kwestii morskich wymagających skoordynowanego kształtowania polityki i podejmowania decyzji.

Cel nr 1: Maksymalizacja zrównoważonego wykorzystywania oceanów i mórz

— Działania obejmują rybołówstwo, transport morski, porty i logistykę, konkurencyjność sektora morskiego, miejsca pracy, zrównoważoną turystykę, demontaż statków, zanieczyszczenie i zmianę klimatu.

Cel nr 2: Tworzenie bazy wiedzy i innowacji na potrzeby polityki morskiej

— Działania obejmują opracowanie i przyjęcie dyrektywy ramowej w sprawie strategii morskiej (2008/56/WE), która zapewnia kompleksową europejską strategię na rzecz badań morskich.

Cel nr 3: Zapewnienie najwyższej jakości życia w regionach przybrzeżnych

— Działania obejmują promowanie turystyki przybrzeżnej i morskiej, gromadzenie danych społeczno-gospodarczych dotyczących regionów przybrzeżnych i sektorów morskich, opracowywanie strategii zapobiegania ryzyku wystąpienia klęsk żywiołowych dla regionów przybrzeżnych oraz promowanie rozwoju potencjału morskiego regionów najbardziej oddalonych i wyspiarskich.

Cel nr 4: Promowanie przywództwa UE w dziedzinie międzynarodowej gospodarki morskiej

— Działania obejmują promowanie współpracy z krajami objętymi procesem rozszerzenia i europejską polityką sąsiedztwa w zakresie polityki morskiej i zarządzania wspólnymi morzami oraz współpracę z innymi partnerami międzynarodowymi w celu poprawy bezpieczeństwa morskiego i ochrony na morzu, ograniczenia zanieczyszczenia pochodzącego ze statków, zwalczania nielegalnej działalności na morzu i chronienia różnorodności biologicznej mórz.

Cel nr 5: Eksponowanie morskiego charakteru Europy

— Działania obejmują utworzenie aplikacji internetowej „Europejski atlas mórz” – narzędzia edukacyjnego i środka służącego podkreśleniu wspólnego europejskiego dziedzictwa morskiego, a także ustanowienie 20 maja corocznym Europejskim Dniem Morza.

OSIĄGNIĘCIA ZINTEGROWANEJ POLITYKI MORSKIEJ

A. Niebieski wzrost i niebieska gospodarka

Komisja Europejska określiła najpierw, w komunikacie opublikowanym w 2012 r., strategię dotyczącą tzw. „możliwości niebieskiego wzrostu". Z myślą o uwolnieniu potencjału gospodarczego europejskich mórz i obszarów przybrzeżnych określono w niej pięć obszarów, w których działania w ramach zintegrowanej polityki morskiej mogłyby zapewnić zrównoważony wzrost gospodarczy i tworzenie miejsc pracy: niebieska energia, akwakultura, turystyka, minerały i biotechnologia.

Po przedstawieniu w grudniu 2019 r. Europejskiego Zielonego Ładu – strategii mającej na celu osiągnięcie przez UE neutralności pod względem emisji dwutlenku węgla do 2050 r. – Komisja Europejska przesunęła punkt ciężkości z „niebieskiego wzrostu" na budowanie zrównoważonej niebieskiej gospodarki. W komunikacie z 2021 r. w sprawie nowego podejścia do zrównoważonej niebieskiej gospodarki w UE Komisja określiła niebieską gospodarkę jako sposób na osiągnięcie niektórych celów zrównoważonego rozwoju. Zachęciła państwa UE, by uczyniły swoje niebieskie gospodarki bardziej zrównoważonymi poprzez:

— rozwój nowych technologii, które umożliwią zmniejszenie emisji ze statków rybackich;

— zachęcanie rybaków do odgrywania aktywnej roli w zmniejszaniu zanieczyszczenia morza poprzez zbieranie odpadów morskich podczas przebywania na morzu i stosowanie materiałów połowowych nadających się do recyklingu;

— wdrażanie planowania przestrzennego obszarów morskich – umożliwia ono dostarczanie czystej energii, ochronę i zachowanie morskiej różnorodności biologicznej oraz zagwarantowanie pewności podmiotom gospodarczym;

— edukowanie i angażowanie społeczeństwa w zakresie podstawowej wiedzy o morzach i oceanach oraz

— ułatwianie zawierania umów międzynarodowych, aby zapewnić rozwój zrównoważonej niebieskiej gospodarki również w państwach spoza UE.

B. Dane dotyczące transportu morskiego

Za każdym razem gdy statek wpływa do portu UE lub z niego wypływa, jego operator musi zgłosić określone informacje. Przepisy UE przyjęte w 2019 r. uprościły i zharmonizowały te wymogi sprawozdawcze – teraz cała sprawozdawczość dotycząca zawinięcia do portu znajduje się w jednej przestrzeni cyfrowej zwanej europejskim morskim pojedynczym punktem kontaktowym. Wszystkie kraje UE korzystają obecnie z tego samego systemu sprawozdawczości i gromadzą te same dane w tym samym formacie. Ułatwia to organom wykorzystywanie i wymianę tych informacji, a operatorzy statków nie muszą obsługiwać różnych systemów krajowych.

C. Badania, dane i wiedza dotyczące morza

Wiedza ma zasadnicze znaczenie dla zapewnienia inteligentnego i zrównoważonego wzrostu w działalności związanej z morzem, dla oceny stanu ekosystemów morskich

i dla ochrony społeczności nadbrzeżnych. Budowanie wiedzy o morzu rozpoczyna się od obserwacji mórz i oceanów, którą najczęściej prowadzą organy krajowe.

W 2008 r. Komisja Europejska zainicjowała europejską strategię na rzecz badań morskich, która oferuje konkretne środki mające na celu poprawę badań morskich. Na tej podstawie w opublikowanej w 2010 r. strategii „Wiedza o morzu 2020" Komisja odniosła się do potrzeby skoordynowanego podejścia do gromadzenia, kompilacji i formatowania danych z obserwacji morskich, aby były łatwe do znalezienia i wykorzystania.

D. Planowanie przestrzenne obszarów morskich

Planowanie przestrzenne obszarów morskich pomaga zrównoważyć konkurencyjne potrzeby sektorów gospodarki i rodzajów działalności gospodarczej, takich jak rybołówstwo, transport, wytwarzanie energii ze źródeł odnawialnych i ochrona ekosystemów. Dyrektywa w sprawie planowania przestrzennego obszarów morskich z 2014 r. ma na celu promowanie skoordynowanego zarządzania przestrzenią morską jako narzędzia wspierającego zrównoważony wzrost gospodarczy. Jej celem jest również unikanie konfliktów przestrzennych i zarządzanie nimi oraz czerpanie korzyści płynących z łączenia działań. Ma to coraz większe znaczenie, ponieważ rośnie zapotrzebowanie na przestrzeń morską, a wpływ działalności człowieka na morza i oceany staje się coraz bardziej widoczny.

E. Zintegrowany nadzór morski

Bezpieczne środowisko morskie jest również niezbędne do rozwoju działalności gospodarczej w sektorze morskim. Zintegrowany nadzór morski ma na celu zapewnienie wspólnych sposobów wymiany informacji i danych między organami zaangażowanymi w różne aspekty nadzoru, takie jak kontrola granic, zanieczyszczenie morza i środowisko morskie, kontrola rybołówstwa, ogólne egzekwowanie prawa i obrona.

W 2009 r. Komisja określiła zasady przewodnie dotyczące opracowania wspólnego mechanizmu wymiany informacji (CISE) dla obszarów morskich UE, a w 2010 r. przedstawiła plan działania na rzecz ustanowienia mechanizmu CISE. Celem jest zwiększenie wydajności i opłacalności nadzoru morskiego przez zapewnienie odpowiedniej, zgodnej z prawem, bezpiecznej i wydajnej wymiany danych między sektorami i państwami w UE.

Następnie w 2014 r. Komisja opublikowała komunikat w sprawie kolejnych kroków dotyczących CISE, a CISE zaczął funkcjonować w 2024 r.

W 2023 r. Rada UE potwierdziła, że CISE jest podstawowym elementem strategii UE w zakresie bezpieczeństwa morskiego (3.4.11).

F. Zarządzanie granicami i migracjami

W listopadzie 2019 r. utworzono Europejską Agencję Straży Granicznej i Przybrzeżnej, aby zapewnić zintegrowane zarządzanie granicami zewnętrznymi UE, skutecznie zarządzać przekraczaniem granic i zwiększyć skuteczność unijnej polityki powrotowej. Agencja ta prowadzi misje nadzoru na granicach UE w celu wykrywania przemytu migrantów i nielegalnych połowów oraz zwalczania poważnej przestępczości międzynarodowej.

G. Promowanie zintegrowanej polityki morskiej na arenie międzynarodowej

Biorąc pod uwagę transgraniczny charakter ekosystemów morskich i działalności morskiej, osiągnięcie celów zintegrowanej polityki morskiej wymaga solidnej współpracy międzynarodowej. W 2009 r. Komisja Europejska opublikowała komunikat w sprawie rozwoju międzynarodowego wymiaru zintegrowanej polityki morskiej. Podkreślono w nim potrzebę globalnego i regionalnego zarządzania oceanami oraz zobowiązano UE, by wzmocniła swoją rolę na forach międzynarodowych.

W 2016 r. Komisja i Wysoka Przedstawicielka opublikowały wspólny komunikat w sprawie międzynarodowego programu zarządzania oceanami na rzecz przyszłości oceanów. Obejmuje on 50 działań na rzecz bezpiecznych, czystych i zarządzanych w zrównoważony sposób oceanów. Działania są realizowane na całym świecie.

H. Strategie na rzecz basenów morskich i współpraca makroregionalna

Każdy basen morski jest inny i charakteryzuje się specyficznymi warunkami, możliwościami i wyzwaniami gospodarczymi, społecznymi i środowiskowymi. Morza są współdzielone przez różne kraje, dlatego ważna jest współpraca regionalna, w tym z państwami spoza UE.

Komisja Europejska zdaje sobie z tego sprawę i dlatego przyjęła ukierunkowane podejście do stosowania zintegrowanej polityki morskiej w różnych basenach morskich UE.

— Opracowała **trzy strategie na rzecz basenów morskich** obejmujące Ocean Atlantycki, zachodnią część Morza Śródziemnego i Morze Czarne.

— Jest też aktywnie zaangażowana w **dwie strategie makroregionalne** o silnym wymiarze morskim. Dotyczą one Morza Bałtyckiego oraz regionu Morza Adriatyckiego i Morza Jońskiego.

— Wspiera też **regiony najbardziej oddalone** w opracowywaniu ich własnych strategii na rzecz niebieskiej gospodarki.

ROLA PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO

Odkąd wprowadzono zintegrowaną politykę morską, Parlament Europejski aktywnie wspiera różne inicjatywy mające na celu jej urzeczywistnienie.

A. Miejsca pracy i niebieski wzrost

W lipcu 2013 r. Parlament przyjął rezolucję w sprawie niebieskiego wzrostu, w której wyraził poparcie dla strategii na rzecz pobudzenia niebieskiej gospodarki. Posłowie do PE podkreślili znaczenie ochrony ekosystemów morskich i zaapelowali o bardziej skoordynowane działania UE w celu promowania zawodów związanych z morzem i rozwijania umiejętności potrzebnych do pracy w tych zawodach. We wrześniu 2015 r. Parlament przyjął z kolei rezolucję w sprawie tworzenia miejsc pracy i wzrostu gospodarczego w niebieskiej gospodarce dzięki badaniom naukowym i innowacjom.

Parlament poparł również przepisy dotyczące minimalnego poziomu wyszkolenia marynarzy, mające na celu poprawę bezpieczeństwa morskiego i zmniejszenie zanieczyszczenia morza poprzez szkolenia i certyfikację, a także przepisy dotyczące zmniejszenia wpływu produktów z tworzyw sztucznych na środowisko poprzez

zobowiązanie rybaków do recyklingu narzędzi połowowych z tworzyw sztucznych lub do rozważenia stosowania materiałów alternatywnych.

W ostatnich latach Parlament przyjął szereg rezolucji w sprawie rybołówstwa i akwakultury. Rezolucja w sprawie zawodu rybaka w przyszłości, przyjęta we wrześniu 2021 r., koncentruje się na przyciąganiu nowych pokoleń pracowników do branży rybackiej i tworzeniu miejsc pracy na obszarach przybrzeżnych. W rezolucji z maja 2022 r. w sprawie roli sektorów rybołówstwa i akwakultury w zrównoważonej niebieskiej gospodarce podkreślono znaczenie tych sektorów dla bezpieczeństwa żywnościowego i wezwano do opracowania konkretnych planów działania dla sektorów rybołówstwa i akwakultury oraz do zwiększenia wsparcia finansowego na rzecz niebieskiej gospodarki.

W rezolucji w sprawie wpływu morskich farm wiatrowych i innych systemów energii ze źródeł odnawialnych na sektor rybołówstwa, przyjętej w lipcu 2021 r., Parlament podkreślił, że energia z morskich źródeł odnawialnych będzie zrównoważona tylko wtedy, gdy nie będzie miała negatywnego wpływu na środowisko, gospodarkę ani miejsca pracy, zwłaszcza w regionach zależnych od rybołówstwa.

W styczniu 2024 r. Parlament przyjął rezolucję w sprawie aktualnej sytuacji w zakresie wdrażania wspólnej polityki rybołówstwa i przyszłych perspektyw. Miała ona zapewnić polityczne wskazówki dotyczące przyszłych przeglądów wspólnej polityki rybołówstwa. Skupiono się w niej na tym, czy cele i narzędzia obecnej polityki nadal umożliwiają sprostanie obecnym i przyszłym wyzwaniom oraz czy niektóre aspekty należy zreformować, poddać przeglądowi, dostosować lub udoskonalić.

B. Zarządzanie oceanami

16 stycznia 2018 r. Parlament przyjął rezolucję w sprawie międzynarodowego zarządzania oceanami w kontekście celów zrównoważonego rozwoju 2030. Podkreślił w niej, że wysiłki na rzecz zarządzania oceanami powinny obejmować wszystkie rodzaje ludzkiej działalności związanej z morzem, zarówno tradycyjne, jak i nowe, w tym rybołówstwo, a także kwestie związane z zanieczyszczeniem i zmianą klimatu.

Parlament przyjął też rezolucję w związku z konferencją ONZ w sprawie zmiany klimatu 2019 w Madrycie (COP 25). Przypomniał w niej, że zmiana klimatu jest jednym z najważniejszych wyzwań stojących przed ludzkością, i podkreślił, że oceany są częścią rozwiązania tego problemu.

15 stycznia 2020 r. Parlament przyjął natomiast rezolucję w sprawie Europejskiego Zielonego Ładu. Popiera w niej wniosek Komisji dotyczący ustanowienia, na konferencji ONZ w sprawie różnorodności biologicznej w październiku 2020 r., wiążącego globalnego celu ochrony i przywrócenia różnorodności biologicznej. Ponadto wezwał Komisję do nadania Zielonemu Ładowi „niebieskiego" wymiaru i do pełnego uwzględnienia oceanów jako kluczowego elementu Zielonego Ładu poprzez opracowanie, oprócz innych działań, planu działania na rzecz oceanów i akwakultury.

Tę notę tematyczną przygotował Departament Tematyczny ds. Spójności, Rolnictwa i Polityki Społecznej. Więcej informacji na stronie Komisji Rybołówstwa.

Marcus Ernst Gerhard Breuer
04/2026